

„Keeletegu 2021“ kandidaadid

1. Pisukase rantlase aabits

Keeleteo tegijad: Riina Laanetu, Ene Velström ning Loksa gümnaasiumi ringi „Minu kodupaik“ lapsed

See aabitsa vormis lasteraamat on sissejuhatuseks murdekeele ja paikkonna eripärase. Teiste eri vanusele suunatud murdeaabitsate eeskujul on raamatus hääliku-tähe, üksiksõna, lause ja tervikteksti tasandi harjutusi. Tähestikus ei esitata tähti, millele vastavat häälikut selles keelemurdes nii oluliseks ei peeta või üldse ei tunnistata. Üksiksõnanäidetena on randlase aabitsas kohanimed. Jutud on kirja pannud rannakeele kõnelejad, mõni tekst sisaldab ka varasemaid sõnumeid. Iga lehe lõppu on loodud sõnamänguline mõistatus *Mes SIE vois OLLA?*, mis suunab sõnade tähendusi otsima veebisõnastikust. Randlase aabitsa lood jutustavad rannalaste mängudest, loodusest ja põlistest töödest. Raamatu lõpus on antud ka lühike ülevaade rannakeele peamistest joontest. Vanadel randlastel paluti kirjutada jutud. 19 lapsega otsiti kodupaigaga seotud sõnu ja rannaalaga seotud teemad.

Esitaja: Kai Völli

2. Vikipeedia vabatahtlik keeleteoimeaja Kuriuss

Keeleteo tegija: toimetaja Valli Voor

Kuna Vikipeedia on ühisloomeline projekt, siis saavad sinna sisu lisada kõik interneti ja Vikipeedia kasutajad. Küll aga tähendab see, et entsüklopeediaartiklite keeleline kvaliteet on väga erinev. Vikipeedias tegutseb juba aastaid kasutaja Kuriuss (42-aastase toimetajastaažiga Valli Voor), kes aktiivselt ja vabatahtlikult keeleteoimeab igapäevaselt artikleid. Aastate jooksul on ta eestikeelses Vikipeedias teinud kokku üle 130 000 muudatuse. Avaldagem talle tänu selle suure töö eest, mida ta meie kõigi jaoks teinud on ikka selleks, et saaksime edaspidigi korrektses emakeeles suurimat veebientsüklopeediat lugeda!

Esitaja: Käbi Laan (MTÜ Wikimedia Eesti)

3. Vikipeedia viiendat keeleteoimeamistalgud

Keeleteo tegija: Ann Siiman

Vikipeedias on juba viiendat korda käimas keeleteoimeamistalgud. Talgute eesmärk on kutsuda kasutajaid ja toimetajaid üles parandama Vikipeedia artiklite keelelist kvaliteeti. Keeleteoimeamistalgutel 2020/2021 toimetati näiteks 491 artiklit, nelja aastaga on kokku toimetatud 2416 artiklit. Juba viiendat aastat on Ann Siiman talgute eestvedaja ja žürii esimehena teinud ära suure töö ning andnud seeläbi Vikipeedia artiklite kvaliteedile tugeva tõuke paremuse poole. Lisaks tööde hindamisele on Ann andnud talgulistele ka tagasisidet. See suur töö väärrib tunnustust. Et Annil jaguks ikka jõudu talguid ka edaspidi läbi viia!

Esitaja: Käbi Laan (MTÜ Wikimedia Eesti)

4. Facebooki grupp NinaZavrik – minu kakskeelne laps/Eesti

Keeleteo tegija: Tartu Lasteaia Kelluke õppealajuhataja Julia Faizullova

NinaZavrik on Facebooki grupp (<https://www.facebook.com/groups/651728875753653/>).

Selles on 2813 liiget Eestist, Soomest, USA-st jm. Algatus toetab vanemaid, kelle laps on kakskeelne või vene emakeelega ja õpib eesti keelt keelekümluse abil, samuti keeleõpetajaid ja tugispetsialiste.

Grupi eesmärk on kakskeelsete laste keelearengu eakohane toetamine. Kaasahaaravad materjalid on üles ehitatud võõrkeele õpetamise metoodikat arvestades ning neist leiab tuge nii keele kui ka lapse üldise arengu toetamiseks. Postitused ilmuvad iga päev, sh kogumid temaatilistest õppematerjalidest ja mängudest, grupi looja tehtud keeleõppevideod (vt <https://youtube.com/channel/UCrrbhYBDJivHf1LG2ellzSQ>), autori enda kakskeelsed

raamatud („NinaZavriku lumememmed“), autori õppekalender 2022. aastaks, esitlused Smart-tahvlile, SüSi skeemid luuletuste õppimiseks (autori metoodika), juhised lingvistilisteks jalutuskäikudeks (autori viis õuesõppeks), tugispetsialistide nõuanded. Keskkond on struktureeritud: temaatilised mapid sisaldavad sõnavaramänge, töölehti ja pildimaterjali eri vanuse ja keeleoskustasemega lastele.

Keeleõppe edendamisse on kaasatud eri partnereid: kogenud õpetajad, kirjastused (Koolibri), Neumann Studio OÜ, Hea Algu MTÜ, raamatupoed, linnade raamatukogud.

NinaZavrik edendab väga vajalikku valdkonda, sest mitmekeelsus on rikkus. Kakskeelsed pered väärtustavad ja hoiavad mõlemat keelt ja kultuuri. NinaZavrik teab, et keel on tore selgeks saada juba varakult!

Esitajad: Julia Eskor; Anna Golubeva ja Lea Maiberg

5. Narva eesti keele maja tandemkoor

Keeleteo tegijad: Narva eesti keele maja eesti keele õpetaja, tandemkoori projekti projektijuht Pille Maffucci ning Narva eesti keele maja eesti keele õpetaja Monika Sooneste

Tandemkoor on Integratsiooni Sihtasutuse õppeprojekt. See on koor, kus laulavad koos nii eesti keele õppijad kui ka eesti keelt emakeelena kõnelejad. Projekt keskendub keelebaasi omandamisele laulmise kaudu, omajagu jõudu annab sellele ülesehitus, mis igal kohtumisel keskendub aruteludele. Tandemkooril on kaks dirigenti ning klassikalise segakoori baasvorm (neli häälerühma: sopran, alt, tenor ja bass), mis annab võimaluse rakendada mitmekesisit keeleõpet. Kaks häälerühma harjutavad oma häälepartiisid ning ülejäänud osalevad praktilistes vestluspõhistes töötubades. Vestlustubade teemad muutuvad igal kokkusaamisel.

On räägitud Eesti traditsioonidest, vabariigi sünnist ja ajaloost, kodanike tunnustamisest. Tandemkoor on väga olulisel kohal paljudele keeleõppijatele nii Narvast kui ka mujalt Eestist, sest huvitava tegevuse toel suudetakse kergemini keelt omandada. Tandemkoori päevik:

<https://www.facebook.com/watch/?v=475996737173269>,

<https://www.facebook.com/watch/v=219413463357379>

Esitaja: Narva eesti keele maja juhataja Anna Farafonova

6. Murdekeelsed klassinimetused Saaremaa Gümnaasiumis

Keeleteo tegija: Saaremaa Gümnaasium, algatuse juht Saaremaa Gümnaasiumi õppejuht Laura-Liisa Perova

Lapsed on elu õied... või nagu saarlased ütlesid: elu *ätсед*. Juurtes on meie vägi. Murdekeele tundmine on saarlaste identiteedi aluseks. SG koolipere sai klasside tähiste loomisel inspiratsiooni saarlusest, meie oma keelest ja kooli aatriumi laes asuvast fotokollaažist. Elu *ätсед*, kuhu on jõudnud näiteks suureõieline kellukas, keskmine värihein, iiris, põldosi ja hobumadar – neile ja kõigile teistele sai otsitud Eesti murrete sõnaraamatust ja kohalikest murdetundjatelt vasteid Saaremaa murrakutest. Kuna 29 taimenimest võeti klassinimetusteks esialgu viis, saab järgnevatel lendudel nimetusi ka vahetada, et võtta igapäevasesse keelekasutusse veel murdesõnu. Kasutusele võeti sellised klasside tähised: *jänesepeütt*, *kirburohi*, *möögaroos*, *narrarohi* ja *oomadar*. Uuri lisaks <https://bit.ly/3zUGyeE>, <https://bit.ly/3tltuha>, <https://bit.ly/3K263PX>.

Esitaja: Saaremaa Gümnaasium

7. Eesti keele linnalaagrid vähelõimunute ja uussisserändajate lastele

Keeleteo tegijad: Multilingua Keelekeskus: keeleõpe lastele ja noortele projektijuht ja laagrijuhataja Hannela Tamagno, eesti keele õpetaja Katrin Boode, vabatahtlik õpetaja abi Larisa Chuyanova

2021. aasta suvisel koolivaheajal korraldasime Multilingua Keelekeskuses esimest korda eesti keele nädalasi linnalaagreid algklassilastele. Osalejate hulgas oli vähelõimunute,

uussisserändajate ja tagasipöördujate lapsi; samuti selliseid lapsi, kes Eestis ei ela, aga kellel vähemalt üks vanematest on eestlane ja kes tulid Eestisse oma suvepuhkust veetma. Hommikupoolikuti toimusid hariduslikud-meelelahutuslikud keelemängud ja tegevused klassiruumis. Mängiti näiteks laua-, laulu- ja liikumismänge, liitreaalsust appi võttes uuriti räime ja maitsti seda, samuti rukkileiba. Pärastlõunal suunduti õppekäikudele muuseumi, galeriisse, raamatukokku, mindi minigolfi mängima, veedeti aega kesklinna parkides eesti keeles mängides ja vanalinnas draakoneid otsides. Laagris töötas õpetaja abina uussisserändaja, kes samal ajal õppis ise B1-tasemel eesti keele kursusel ja sai õpitut kohe laagrilastega rakendada.

Esitaja: Multilingua Keelekeskuse juhataja Malle Nei

8. Võrukeelne koolimuusikal „Koolin om umbõlõ mõnna“

Keeleteo tegija: Võru Kesklinna Kooli noored, kooli esindajana huvijuht Anu Koop
Koolimuusikali autor on Contra ja muusika loojaks Piret Rips-Laul. Contra on kirjutanud loo tänapäeva koolinoorte igapäevaelust. See on lustlik lugu inimeste suhetest ja omavahelisest möödarääkimisest, mille taga on noorte erinev päritolu ja keeletaust. Etendus toob välja noortele tähtsaid teemasid: kuidas saada raha, mida hakata peale armuvaluga. Helilooja Piret Rips-Laul uuris süvitsi tänapäevast noortemuusikat, et leida, mis noori kõnetab ja kaasa kutsub. Oma sissevaadete toel on ta loonud muusikalile kaheksa eri stiilis laulu nii solistidele kui ka koorile. Etenduse töid lavale Võru Kesklinna Kooli noored ja õpetajad. Koolis on muusikali lavastamine pikaaegne traditsioon, kuid võrukeelsena oli see ka siin esmakordne. Muusikali lavastas Kaie Püvi, koreograaf ja liikumise seadja oli Marianne Jaanson ning muusikaline juht Maire Nirk. Muusikali maailma-esmaettekannet toimus 10. juunil 2021 Võru kultuurimajas Kannel.

Esitaja: Merike Tigas

9. Päevakera tekstibüroo blogi

Keeleteo tegijad: Helika Mäekivi ja Kristel Ress

Päevakera tekstibüroo blogi (paevakera.ee/blogi) paistab silma päevakajalisuse, praktilise kasulikkuse, laia kõlapinna ja järjepidevuse poolest.

Päevakajalistest teemadest on blogis 2021. aastal käsitletud keelekorraldust ja -hoolet.

Teemad tõukuvad näiteks nii hiljuti vastu võetud eesti keele arengukavast kui ka käimasolevast Eesti Keele Instituudi sõnastikureformist. Lisaks pakub blogi väärtuslikku keeleabi, sest interneti otsimootori kaudu keeleküsümusi küsides tuleb päringu vastuseks teemakohane blogisissekanne. Seda ilmestab fakt, et blogi loetuim postitus on „Kas järele või järgi?“.

Päevakera blogi on saanud laia kõlapinna, kuna selle kandeid on kajastatud ka muudes portaalides (Postimees, ERR), ühe postituse põhjal on tehtud Vikerraadio „Keelesaade“. Tähelepanuväärne on, et eraettevõtte blogi on järjepidevalt tegutsenud juba 10 aastat. Igal aastal tehakse kuni 10 postitust, 2021. aastal oli neid 7. Peaaegu kõik blogikanded on kirjutanud Helika Mäekivi ja just tema viljakat kaastööd ära märkida soovimegi.

Esitaja: Eesti Keeletoimetajate Liit

10. Võrokeelne „Godot’ d uutõn“

Keeleteo tegijad: Taago Tubin, Tarmo Tagamets, Jan Rahman ja MTÜ Müüdüd Naer
2021. aasta suvel esietendus Võrumaal Navi külas Samuel Becketti maailmaklassikateose võrokeelne versioon „Godot’ d uutõn“. Legendaarne, 20. sajandi üheks olulisemaks draamaks peetud teatritekst kõlas sedapuhku esmakordselt võro keeles, Jan Rahmani suurepärasel tõlkes. Enamiku lavastuse trupist moodustasid Lõuna-Eesti taustaga teatritegijad. Lavastajaks on Taago Tubin (Ugala teater), kunstnikud Taago Tubin ja Tarmo Tagamets, muusikaline

kujundaja Patrick McGinley, valguskujundajad Mari-Riin ja Sander Aleks Paavo (mõlemad Ugala teater). Publiku ette astusid Tarmo Tagamets, Imre Õunapuu (Rakvere teater), Agu Trolla, Patrick McGinley, Henn Rahman ja Vootele Ruusmaa. Esietendus oli 23. juulil Võrumaal Navi külas Tamme talu küünis. Tegemist on maailmaklassika väärrika tõlgendusega, mis on sulatatud keele karakterist tingitud eripäradesse, avades kirjandusteoses uusi nüansse.

Esitaja: Sulev Iva

11. ALPA eestikeelsed digiõppemängud ja animeeritud rahvaluulevideod

Keeleteo tegija: Alpa Kids OÜ tegev- ja sisujuht Kelly Lilles

Digimaailm on tänapäeva laste igapäevaelu osa, seega on oluline, et võõrkeelse nutisisu asemel oleks lastel võimalus kasutada eestikeelset harivat sisu. ALPA Kids loob koos Eesti õpetajatega 2–8-aastastele digiõppemänge, kus saab õppida tähestikku, kujundeid, loodust jpm eesti keeles ning kohaliku kultuuri näidete abil.

Mänge on juba üle 60, neist suur osa tasuta. Eesti lapsi on vähe ja arenduskulud suured, kuid siiski jätkatakse eestikeelse sisu loomist. Äpist leiab ka animeeritud rahvaluulevideod (saadaval nii rakenduses kui ka YouTube'is), mis pärinevad Eesti rahvakultuurist („Tii-tii-tii, tihane“ jt). Projekti toetasid Rahvakultuuri Keskus ja Kultuuriministeerium ning salvide valimisel oli toeks Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule arhiiv.

Kvaliteetse eestikeelse sisu pakkumiseks osaleti Harno, Startup Estonia ja TLÜ koosloomeprogrammis ning teaduspõhisuse tagamiseks tehakse koostööd TLÜ teadustöörühmaga. 100% õpetajaid peavad ALPA mängu suurepäraseks tööriistaks eesti kodukeelega laste jaoks ja 98% õpetajaid ka vene kodukeelega laste jaoks (vt Abdelsalam Megahedi 2021. aastal TLÜ-s kaitstud magistritööd „Impact of Language Learning Games for Preschool Children Based on the Case Study of Alpa Kids Application“).

Mängudel on üle 45 000 kasutaja, sh üle 300 Eesti haridusasutuse. ALPA on keele- ja kultuurihoidjaks ka välismaal, kasutajatega 120 riigis, millest põnevamate seas näiteks Brunei, Trinidad ja Tobago.

Esitaja: Karin Maandi

12. Võrukeelne audiogiid KUMU näitusele „Talomuro ilmaruum. Lõuna-Eesti loojad“

Keeleteo tegijad: näituse kuraator ja audiogiidi tekstide autor Liis Pählapuu, tutvustuste võru keelde tõlkija Jan Rahman, tekstide esitaja Tarmo Tagamets

Eesti Kunstimuuseumi näitus „Talomuro ilmaruum. Lõuna-Eesti loojad“ (22.10.2021–10.04.2022) on iseenesest suur kummardus Lõuna-Eestile. Võru keel näituse audiogiidi keelevalikus on aga tõeline keeletegu. See on suure mõjujõuga avaldus võru keele kasutamise laiendamiseks kunstist kõnelemise valdkonda. Kuraatoritekstide tõlkimine on olnud ühtaegu nii väljakutse kui ka võru keelt arendav ettevõtmine. Tõlkija Jan Rahman ja esitaja Tarmo Tagamets on sellega suurepäraselt hakkama saanud. Keskmiselt kaks ja pool minutit kestvaid tekste on kokku 26, need on jagatud kaheksa teema alla.

Tulemus võrukeelset audiogiidi kasutava külastaja jaoks on näituse veel teistmoodi ja täiesti omamoodi elustumine rohkem kui sajand tagasi Vanal Võrumaal üles kasvanud kunstnike emakeeles.

Audiogiid on kuulatav ja vaadeldav koos piltidega ka KUMU kodulehel

<https://kumu.ekm.ee/talomuro-helugiid/>.

Esitaja: Võru Instituudi teadur Evar Saar

13. Setokeelse õuesõpperühma avamine Värskas lasteaias

Keeleteo tegijad: Mõtte algatajad ja initsiatiivgrupp (Meel Valk, Maris Andreller, Helena Elgindy, Liis Samuel, Merily Marienhagen), Seto keelepesarühma meeskond, Setomaa vald. Töörühma juht Meel Valk

Põliskeeled on ohustatud kõikjal maailmas. Kohalikus keeles tegutsevad lasteaiarühmad on hea võimalus keele loomulikuks edasiandmiseks, kuna keeleõpe on efektiivseim lapseas. Viie Setomaa pere eestvõtmisel, kes soovisid oma lastele võimalust kasvada igapäevaselt seto kultuuri ja keelekeskkonnas, avati 2021. aastal Värska lasteaias setokeelne rühm, ainuke 100% murdekeelne lasteaiarühm Eestis. Õpetajad suhtlevad lastega vaid seto keeles; omakultuuri sündmustel osalemine ning looduses ja talukeskkonnas tegutsemine on rühma igapäevaelu osa. See on võimalus pidurdada põliskeele väljasuremist ja säilitada piirkondlik kultuuriline eripära. Setokeelse rühm on inspireerivaks alguseks ÜRO põliskeelte kümnendile 2022–2032.

Esitaja: Helena Elgindy

14. Reet Kasiku artiklikogumik „Elav ja muutuv keel“

Keeleteo tegija: Reet Kasik

Reet Kasiku 75. sünnipäevaks ilmunud artiklikogumik on pühendatud tema teadustööle viimase paarikümne aasta jooksul. Kogumik on temaatiliselt mitmekesine: käsitletud on eesti kirjakeele arengut, keelehoolet, akadeemilist keeleõpet, ajakirjanduskeelt, sõnamoodustust jm. Eraldi esiletõstmist väärib kogumiku teine osa, kuhu koondatud artiklid annavad tervikülevaate eesti ajakirjanduskeelest. Teadusartiklite kõrval leidub rohkelt ka populaarteaduslikke, mis oma huvitava sisu ja selge keelekasutusega kõnetavad laia lugejaskonda.

Esitaja: Riina Reinsalu

15. Lõunaestikeeled Tallinna teatrielus

Keeleteo tegija: Anu Lamp

Tallinna teatriellu on just lisandunud tubli annust uut ja värsket lõunaestikeelsust. Selle eest võib tänulik olla Anu Lambile, kes on 2021. aastal suurepäraselt lavastanud nii Mats Traadi suures osas tartukeelse näidendi „Tants aurukatla ümber“ lavastatud lugemise kui EMTA Lavakunstikooli XXXI lennu lõunaestikeelse lavakõne eksami. Nii Draamateatris kõlanud tartu keel kui ka lavakunstikoolis kõlanud tartu, võro ja seto keel on Anu Lambi käe all oskuslikult lihvitud imeliseks teatri- ja keeleelamuseks.

Esitaja: Sulev Iva

16. Veebikäsiraamat „Mitmekeelne erivajadusega õpilane koolis“

Keeleteo tegijad: Marika Padrik ja Merit Hallap

Igapäevane elukeskkond tingib ka arenguliste erivajadustega ja õppekeelest erineva koduse keelega laste puhul vajaduse õppida lisaks emakeelele teisi keeli. Käsiraamat aitab õpetajal märgata selliste õpilaste arengu eripära, seda jälgida ja toetada. Millised valikud teha teadmistes- oskustes, et õpe oleks jõukohane, et tegeldaks hädavajaliku ja tähenduslikuga; kuidas õpilasi toetada ja juhendada – selleks leiavad õpetajad kogunud logopeedide kirjutatud tuge. Autorid tuginevad teadusuuringutele, et enamasti on HEV-lapsed suutelised sobiva toe olemasolul mitut keelt omandama.

Käsiraamat „Mitmekeelne erivajadusega õpilane koolis“ muutus veebis avalikult kättesaadavaks 21.01.2021, vt

https://sisu.ut.ee/sites/default/files/ranne/files/kasiraamat_mitmekeelne_erivajadusega_opilane_koolis.pdf.

Esitaja: Kai Võlli

17. Virtuaalsete eestikeelsete lühivestluste sari „Keelerulett“

Keeleteo tegijad: Integratsiooni Sihtasutuse partnerlussuhete valdkonna juht Ave Landrat ning Integratsiooni Sihtasutuse Tallinna eesti keele maja õpetaja, vabatahtlike juht Mari Taalman „Keelerulett“ on virtuaalsete kohtumiste sari, kus saavad kokku eesti keelt emakeelena kõnelejad ning eesti keelt harjutada soovijad. „Keelerulett“ julgustab eesti keelest erineva emakeelega inimesi omavahel eesti keeles suhtlema. „Keeleruleti“ eestvedajad tulevad eetrisse iga kord erinevast Eesti elus olulisest paigast, mida osalejatele lähemalt tutvustatakse, nt Eesti Rahvusraamatukogu, Eesti Raudtee, Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor, ERM jt. Osalejad jagatakse juhuslikkuse põhimõttel mitu korda vestlustubadesse, kus teema on ette antud ning vestlust juhib vabatahtlik mentor, kes hoolitseb, et iga osaleja saaks piisavalt arvamust avaldada ja eesti keelt harjutada. 2021. aastal toimus 21 kohtumist, kus said kokku 850 vestlejat. Kokku tullakse üle maailma, on nii regulaarseid osalejaid kui ka esmatutvujaid. Tagasiside põhjal on „Keeleruleti“ turvaline, sõbralik ja lõbus õhkkond aidanud märgatavalt kasvatada rääkimisjulgust ja eesti keele kasutamist igapäevaelus. Esitaja: Maia Burlaka

18. Koguteos „Emakeele Selts 1920–2020“

Keeleteo tegija: Jüri Valge

Jüri Valge eestvedamisel ning põhjalikul arhiivitööl koostatud koguteos „Emakeele Selts 1920–2020“ on üksikasjaline jäädvustus Emakeele Seltsi tegevusest ning rollist Eesti keeleelus. Rohkem kui saja-aastase seltsi tegevuse vahendamine lugejatele annab ülevaade eesti keele käekäigust. Aga mitte ainult: see on ka eesti keele korraldamise, uurimise ning populariseerimise lugu. Meisterlikult koostatud ajaraamat kajastab seltsi kõiki aastaringe ning peegeldab seltsi tegevuse kõrval seda paratamatult mõjutanud ühiskondlikke muutusi ning muid seltsi elu kujundanud asjaolusid. Keeleuurijatele on koguteos oluline teejuht mõnegi keelekõnne uurimisel. Eraldi väärib esiletõstu teose kroonikaosa (262 lk, autor Jüri Valge), kust leiab ülevaate tähtsamatest sündmustest, otsustest ning muudest seltsi tegevuses kõnekatest arengukäikudest. Ühtekokku panustas teose valmimisse mitukümmend kaasautorit, teose koostamises, arhiivitöös ning kogu protsessi korraldamises oli keskne roll Jüri Valgel. Esitaja: TÜ rakenduslingvistika kaasprofessor Kristiina Praakli

19. Visit Saaremaa – saare keele visiitkaart

Keeleteo tegija: Saaremaa vallavalitsuse turismi- ja turundusteenistus, projektijuht juhataja Helina Andrushevitsus

Olen mõnda aega hoidnud silma peal Saaremaa vallavalitsuse turismi- ja turundusteenistuse tegevusel. Kui võtta Visit Saaremaa tegevus lingvisti luubi alla, näeb selles kõige muu kõrval saare keelepruugi esiletõstu. Keel on vahend, mille abil kõneldakse Saaremaast ja maakonnast, kuid samal ajal tutvustatakse saare keelt. See toob keele laiema publiku ette, annab keelele suurema nähtavuse ning aitab talletada ajahetke keelepruuki. Mida Visit Saaremaa keele alal teeb? Üks kohaliku keelepruugi nähtavaks tegemise viise on õ-märgi asendamine ö-ga, saare sõnavara pikkimine lausesse, sõnavara tundmise mängud (nt bingod, täheruudud), lemmiksõna valimine, mitmesugused üleskutsed (nt koosta pikim ö-tähte sisaldav lause) ning omakeelsed tähtpäevasoovid (Kena emakeelepäeva!). Ka on Visit Saaremaa avaldanud hulga populaarteaduslikke keeletekste. Saaremaa Vallavalitsuse turismi- ja turundusteenistuse keelealane tegevus on üks öite kena lugu, mis väärib tunnustust. Esitaja: TÜ rakenduslingvistika kaasprofessor Kristiina Praakli

20. Keelemänguline lasteraamat „Kops läks üle maksa“

Keeleteo tegija: Ilmar Tomusk

Ilmar Tomuski järjekordse lasteraamatu „Kops läks üle maksa“ (Tallinn, Tammerraamat, 2021) olemus nähtub juba pealkirjast – see on lõbus raamat, mille kandvaks teljeks on mäng keeleväljendite tähendusliku mitmekihilisusega. Raamat koosneb lugudest, milles sündmusi kujundavad metafoorsete, polüseemsete, homonüümsete jms väljendite ja sõnade ootamatud mõtestused. Raamatu eessõnas kutsub autor lugejat mõtlema selle üle, kuidas eesti keele sõnu igapäevases kõnes kasutatakse ja millised on sõnade tegelikud tähendused. See raamat, nagu ka 2020. aastal ilmunud „Kõrvalised isikud“ on autori sõnud tekkinud mõttest näidata lastele ja ka täiskasvanud lugejatele, kui põnev on eesti keel, milliseid väljendeid selles leidub ja kui naljakaid mõtestusi võivad need saada. Raamat aitab avastada eesti keele väljendivara ja keele mängulisust ning sobib hästi kasutamiseks ka keeleõppes.

Esitaja: Helle Metslang

21. Keiti Vilmsi Instagram (@keitivilms)

Keeleteo tegija: Keiti Vilms

Kirjandusteadlane Kajar Pruul on öelnud, et Keiti Vilms on väga paljusid õpetanud eesti keelt nägema hoopis teise pilguga ning vabastanud selle ka nooremate põlvkondade jaoks igavusehaardest. Keiti Vilmsi Instagrami konto koosneb peaausjalikult kalambuuridest ning sõna- ja luuleleidudest ja on tänuväärne keskkond eesti keele ja kirjanduse populariseerimisel ajal, kui keel ja kirjandus tähendab noorte jaoks üha enam inglise keelt. 15 000 jälgijaga konto on Eestis ainus selletaoline ja Keiti Vilmsi võib julgelt nimetada eesti keele suunamudijaks.

Esitaja: Anna Niilus

22. Eesti Keele Instituut: komakogemus

Keeleteo tegijad: Eesti Keele Instituut, Gerly Tuisk

Komakogemuste jagamine, kokkupuudete jagamine komadega tõi eestlased lähemale niivõrd olulisele kirjavahemärgile, nagu seda on koma. Lood, mida jagati, olid lustlikud, hariivad, õpetlikud, mängulised. Ka kooliõpilased, kes alati komadega maadlevad, lugesid postitusi huviga. Oli väga tore lugeda tuntud autorite komakogemusi, luuletusi komast. Projekt aitab keelekõnusemusele rohkem tähelepanu pöörata, eesti keelt väärtustada. Kindlasti paneb projekt komareeglite üle rohkem mõtlema, tähelepanelikum olema.

<https://komakogemus.ee/>

Esitaja: Monika Undo

23. Eesti keele edendaja digiriigis

Keeleteo tegija: Ott Velsberg

Ott tegeleb eelkõige andmete valdkonna koordineerimise ja juhtimisega ning viib ellu avaandmete, andmehalduse ja tehisintellekti tegevuskava. Kõikides neis tegevustes peab Ott oluliseks eesti keele kõrget taset ning mõistab eesti keele tehnoloogia väärtust ja vajalikkust. See on ka põhjuseks, miks ta on võtnud oma südameasjaks kaasata keeletehnoloogilisi vahendeid riigi digiteenuste arendamisse, sest just see aitab igal eestlasel kõige hõlpsamini ajada asju meie oma keeles. Parimaks näiteks siin on riigi vestlusroboti #bürokratt arendus, mis võimaldab kõigil kodanikel nii suuliselt kui ka kirjalikult riigiga eesti keeles suhelda. Ott panustab muuhulgas aktiivselt ka eesti terminite levikusse. Tema jaoks ei ole arendaja mitte *full-stack*, vaid hoopis täispinu, agiilsete meetodite asemel kasutab tema meeskond välearendusmeetodeid ning kompetentsikeskuste asemel luuakse oivakeskuseid. Ott leiab igal pool võimaluse meie emakeelt au sees hoida ning tuua esile meie oma sõnade ilu.

Esitaja: Susanna Oja

24. Interaktiivse õpiprogrammi prooviversioon Häirekeskusele

Keeleteo tegijad: projekti juht on Tartu Ülikooli kaasprofessor Tiit Hennoste, täitjad teadurid Andriela Rääbis, Andra Rumm ja Kirsi Laanesoo ning doktorandid Piret Kuusk ja Andra Annuka; Tartu Ülikool, eesti ja üldkeeleteaduse instituut, suulise ja arvutisuhtluse labor
Projekti käigus loodi Häirekeskuse e-õppesüsteemi tarvis interaktiivse õpiprogrammi prooviversioon. Selle abil saavad päästekorraldajad ja Sisekaitseakadeemia õppurid treenida ja testida telefonikõnedes tekkivate suhtlusprobleemide lahendamise oskusi.

Iga suhtlusprobleem pikendab kõne aega. Mida enam probleeme ja mida kauem läheb nende lahendamisega, seda aeglasem on abi. Osa suhtlusprobleeme viivad selleni, et abi saamisega läheb midagi viltu. Õpiprogrammi abil paranevad suhtlusprobleemide ennetamise ja kiire lahendamise oskused ning suureneb abi saamise kiirus ja ühiskonna turvalisus.

Projekti käigus analüüsiti Häirekeskusele tehtud kõnesid, tutvuti Häirekeskuse tööga, uuriti töötajate arusaamu probleemide kohta, analüüsiti kvaliteedihindajate tagasisidet töötajatele, peeti loenguid ja ettekandeid suulisest suhtlusest ja leitud probleemidest. Lõpuks koostati õpiprogrammi jaoks 40 harjutust, milles testija saab harjutada oma reaktsiooni erinevatele suhtlusprobleemidele.

Esitaja: Liina Lindström

25. Eesti keele riigieksami ettevalmistuskursus Tartu Ülikoolilt

Keeleteo tegijad: Ilona Tragel, Külli Habicht, Maigi Vija ja töörühm

HTM tellis 2021. aasta kevadel Tartu Ülikoolilt eesti keele eksami ettevalmistuskursuse.

Kursusel osalejad tegid õppejõudude ja õppeassistentide toel etapi kaupa läbi spetsiaalselt kursuse jaoks valminud eksami harjutustöö.

Kursuse muutis erakordseks juba selle suurus – 1000 õpilast. Samuti tutvustas kursus innovaatilist lähenemist kirjutamisele – kasutati protsesskirjutamise ja kaasõppija tagasiside meetodit, millega vaid vähesed abiturientid varem kokku puutunud olid.

Lisaks muutis kursuse eriliseks asjaolu, et seda aitasid läbi viia Tartu Ülikooli üliõpilased, kellest paljud olid ise eelmise või üle-eelmise aasta eksaminandid. Tänu oma värskete eksamikogemusele oskasid nad õpilaste küsimuste ja hirmudega hästi suhestuda.

Riigieksami ettevalmistuskursus näitas teed eesti keele õpetamisele laiemalt, kasutades teaduspõhist ja noori kaasavat metoodikat kui võtit keskpäraste tulemuste nõiarangist pääsemiseks.

Esitaja: Liina Lindström

26. Avaliku sektori valdkondliku masintõlketehnoloogia arendamine

Keeleteo tegijad: Eesti Keele Instituudi keeletehnoloogia kompetentsikeskus (projektiga seotud meeskonnaliikmed: Eduardo Sánchez González, Helen Kaljumäe, Silver Vapper ja Susanna Oja), Tartu Ülikool ja Tilde

Kontaktisikud: EKI keeletehnoloogia kompetentsikeskuse juht Susanna Oja, Tartu Ülikooli arvutiteaduse instituudi keeletehnoloogia õppetooli juhataja Mark Fišel ja Tilde Eesti tegevjuht Pekka Myllylä

2021. aasta alguses pani EKI koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga alguse Eesti seni suurima mahuga keeletehnoloogilise arendusprojektile, milleks oli avaliku sektori valdkondliku masintõlketehnoloogia loomine. Erinevalt teistest enimkasutatavatest tõlkesüsteemidest on MTee kohandatud tõlkima valdkonnapõhiselt, sest mida kitsama valdkonna materjalide peal masintõlkemudelit treenitakse, seda kõrgem on tõlkekvaliteet. MTee on suunatud kolme valdkonna ja kolme keelesuuna tõlkimisele. Valdkonnad on kriisiinfo, õigus ja riigikaitse ning keelesuunad eesti keel <-> inglise/vene/saksa keel. Kuigi MTee tõlkekvaliteet iseeneses on juba suur arenguhüpe, on MTee mh ka esimene eesti keele masintõlge, mis võimaldab tõlkida reaajas eestikeelset kõnet. Lisaks on liidestatud

grammatikakontrollija, mis tuvastab eestikeelses lähtetekstis võimalikke grammatilisi apsakaid.

MTEE demokeskkond on leitav siit: <https://mt.cs.ut.ee/>.

Projekti avalikkusele tutvustamine toimub 2022. aasta märtsis.

Esitaja: Susanna Oja

27. Käsiraamat „Juhend iseseisvaks keeleõppeks“

Keeleteo tegija: Helena Metslang

Valitseb palju müüte selle kohta, milline lähenemine keeleõppes kõige tõhusamalt sihile viib. Paljudel keeleõppijatel on ettekujutus, et keelt saab õppida vaid keelekursustel käies ning et pärast ühe kursuse lõppu tuleb end juba järgmisele kirja panna, või muidu hoog raueb.

Käsiraamat „Juhend iseseisvaks keeleõppeks“ (Integratsiooni Sihtasutus, 2021, 195 lk) annab täiskasvanud õppijatele ja nende toetajatele rikkalikult ideid, kuidas pärast keelekursusi iseseisvalt eesti keele õppimist jätkata. Keeleõppijad, mentorid ja õpetajad saavad käsiraamatust praktilist tuge, kuidas harjutada keelt koos keelesõbraga, keelekeskkonnas ja nutirakendustes, kuidas olla motiveeritud ja õppida efektiivselt. „Juhend iseseisvaks keeleõppeks“ on avaldatud kahes variandis, kus paralleelselt eestikeelse tekstiga on tekst ka inglise või vene keeles. Käsiraamat on kasutajasõbraliku kujunduse ja ülesehitusega, haarav ja innustav ning on õppijate, õpetajate ja nõustajate seas kiiresti populaarseks saanud. Vt <https://www.integratsioon.ee/juhend-iseseisvaks-keeleoppeks-opioskused-ja-keelekeskkond>

Esitaja: Killu Mei

28. Viljandi Linnaraamatukogu järjepidev tegevus laste- ja noorte lugemisharjumuste kujundamisel: Pisipõnni pooltund, viktoriinisarjad „Kultuurikonksuke“, „5L“ ja „Pähklipureja“

Keeleteo tegija: Viljandi Linnaraamatukogu, kontaktisik Reet Lubi

Viljandi Linnaraamatukogus on järjepidevalt toimunud ettevõtmised nii väikelastele kui ka suurematele lugejatele. „Pisipõnni pooltund“ on suunatud 2–3-aastastele väikelastele ja nende vanematele – see on oluline vanus, mil lugeda lapsele ette ja toetada lugemisharjumuse tekkimist. Varajane kokkupuude rikka raamatumaailmaga toetab lapse kõne arengut, kirjanduslikku kasvumist ja laiemat kultuurihuvi. Viktoriinisari „Kultuurikonksuke“ on viktoriin 2.–4. klassi õpilastele, mis kutsub lugema lasteajakirju Hea Laps, Täheke, Minu Maailm. „5L“ on viktoriin 5.–7. klassi õpilastele, kus tutvutakse ajakirjadega Eesti Loodus ja Minu Maailm ning vaadatakse-kuulatakse ERRi loodus- ja keskkonnateemalist saadet „Osoon“. Põhikoolide mälumängu „Pähklipureja“ alustab sel aastal juba 16. hooaega ning kutsub noori üles lugema nii kohalikke ajalehte Sakala kui ka ärksalt jälgima kultuurielu, infot otsima ja seda selges keeles esitama.

Sellised viktoriinid aitavad õpilastes arendada funktsionaalset lugemisoskust ja tutvustavad rikast raamatu- ja keelemaailma. Raamatukogu kui hariva keskkonna tutvustamine, väärtustamine ning noore uue lugejaskonna kasvatamine on tänapäevasel digiajastul eriti oluline, sest on oluline mõjutaja ka rikka keelemaailma kujundamisel. Viljandi Linnaraamatukogu panus sellesse töösse on olnud järjepidev, suunatud erinevatele vanuserühmadele ning väärrib raamatukogude teema-aastal märkamist.

Esitaja: Emakeele Seltsi juhatus

29. Kümme aastat Vikerraadio keelesäutse

Keeleteo tegijad: Egle Heinsar (varem Pullerits), Maris Jõks, Priit Põhjala, Riina Eentalu, Priit Kruus, Airi Kapanen, Lydia Risberg (varem Raadik), Kairi Tamuri, Vikerraadio salvestusstudio meeskond

2012. aastal alustanud keelesäutsud on nüüdseks olnud Vikerraadio eetris juba kümme aastat. Esimesel aastal säutsusid Egle Pullerits (Heinsar) ja Maris Jõks, edaspidi on aastate jooksul keeleteemasid avalikkuse ette toonud ka teised keeleinimesed Tartu Ülikoolist, Tallinna Ülikoolist, Eesti Keele Instituudist, Eesti Keeletoimetajate Liidust jm. Aastakümne jooksul on sündinud 455 ühe-kaheminutilist keelesäutsu, millega ei üritata kellegi keeleteadust karmilt korrigeerida, vaid pigem kutsutakse järele ja kaasa mõtlema ning oma keeleteadust rikastama. Nii pakuvad keelesäutsud vahvat mõtteainest ja on suurepärane võimalus kaasata laiemat kuulajaskonda eesti keele teemalistesse mõtisklustesse. Keelesäutsud on leitavad ERRi arhiivist <https://arhiiv.err.ee/seeria/keelesauts>.

Esitaja: Emakeele Seltsi juhatus

30. „Eesti–komi veebisõnastik“

Keeleteo tegijad: Sven-Erik Soosaar (projektijuht ja peatoimetaja), Nikolay Kuznetsov, Anu-Reet Hausenberg, Indrek Hein, Ülle Viks. Kontaktisik: Sven-Erik Soosaar

Sõnastik on väärtuslik sõnavarakogu ühest meie sugulaskeelest ning hea õppevahend, mille sihtrühmaks on nii komi keelest ja kultuurist huvitatud eestlased kui ka eesti keelest ja kultuurist huvitatud komid. See sisaldab üle 5000 eesti märksõna koos nende tõlgetega komi keelde, asjakohased näitelauseid ja -fraasid on abiks nii keeleteadlastele, tõlkijatele kui ka lihtsalt kultuurihuvilistele.

Sõnastik on väga oluline täiendus kogu komide kirjavarajaks, lisades mh keeletehnoloogilisi võimalusi ning rakendusi. Komi keel on UNESCO keeleteadlaste andmetel ohustatud keel. 2010. aastal valdas Venemaa 228 000 komist oma emakeelt 156 100 inimest, eriti kiiresti on komide ja komi keele oskajate arv kahanenud 21. sajandil.

Eesti–komi sõnastiku on koostanud Nikolay Kuznetsov ja Sven-Erik Soosaar ning toimetanud Anu-Reet Hausenberg. Veebiversiooni on loonud Indrek Hein ja sõnastikusüsteemi konsultant on olnud Ülle Viks.

<http://www.eki.ee/dict/komi/>

Esitaja: Emakeele Seltsi juhatus

31. „Mulgi veebisõnaraamat I (A–L)“

Keeleteo tegijad: Kristi Ilves, Alli Laande, Ellen Niit, Karl Pajusalu, Triin Todesk ja Marili Tomingas. Kontaktisik: Alli Laande

Sõnaraamat on väärtuslik sõnavarakogu, esitades Mulgi murdesõnu kõigist viiest Mulgimaa kihelkonnast (Halliste, Helme, Karksi, Paistu, Tarvastu) ja sisaldades tervelt 9000 märksõna.

Tegu on suurprojekti, kokku ligi 20 000 märksõna hõlmava sõnaraamatu I köitega, mis toob esile mulkidele iseloomulikke keeletarvitusi kogu selle rikkuses ja ilus. See on omaette tervik, nii kasutuskõlblik kui ka oodatult vajalik, sest ületab varasema „Mulgi sõnastiku“ (2013) 4000 märksõna juba praegu.

Sõnaraamat on mõeldud kõikidele mulkidele, mulgi keele huvilistele, õppijatele ja kasutajatele, see koondab nii varasemat, murdearhiivist pärinevat keeleainest kui ka töörühma liikmete poolt lisaks kogutud murdesõnu. Sõnade tarvitamist hõlbustavad lisatud põhivormid ja näitelauseid.

Sõnaraamatu on koostanud Kristi Ilves, Alli Laande, Triin Todesk ja Karl Pajusalu ning toimetanud Ellen Niit ja Marili Tomingas.

Esitaja: Emakeele Seltsi juhatus

32. Tallinna ülikooli üliõpilaste uurimisprojekt „Kõnekad nimed“

Keeleteo tegijad: üliõpilased Anu Faelmann-Klaus, Liina Hergauk, Evelin Jürisson, Nele Lavrikov, Bärbel Luhari-Err, Maria Maastik, Ingrid Mald, Janelly Simenson-Plakso, Tea Tooming ja Liisi Tool; projekti juhendas TLÜ eesti keele lektor ja nimeuurija Annika Hussar.

Erialasid lõimiva uuenduse projekti „Kõnekad nimed“ eesmärk oli välja selgitada, missugune roll on nimedel Eesti õppekirjanduses: kes on piisavalt oluline, et nimi saada, missuguseid kohti peetakse vajalikuks nimetada ja lastele tutvustada ning kas nimede muutumine õppekirjanduses räägib meile midagi ühiskonna väärtuste muutumise ja ajaloo kohta. Uuriti saja aasta jooksul ilmunud aabitsaid ja 1.–3. klasside matemaatikaõpikuid aastaist 1846–2020. Õpikutes esinevad nimed annavad palju infot ja huvitava pildi oma ajastu kohta. Eesnimekasutuses võib märgata, et pigem kasutati ajastule omaseid nimesid ning suhteliselt palju esines kõige tavalisemaid vanu laennimesid. Projekti tulemustest kirjutasid üliõpilased artikli keeleajakirja Oma Keel. Projekt väärtustab üliõpilaste seas eesti keele koostöist uurimist.

Esitaja: Emakeele Seltsi juhatus